Frazeologizmlerdiń strukturalıq tipleri hám sintaksislik ózgeshelikleri

Frazeologiyalıq birikpelerdiń grammatikalıq qásiyetleri, gáptegi ağzalıq xızmetleri hám interaktiv oqıtıw usılları

Tayarlağan: Nurımbetova Sarbinaz Keunimjay qızı

SABAQ STRUKTURASI

80 minutlıq interaktiv sabaq rejesi

15 MIN

Teoriyalıq tiykar

Strukturalıq tipler: S.Naurızbaeva klassifikaciyası hám sintaksislik ózgeshelikler.

20 MIN

Struktura Konstruktor

1-Shınıǵıw: Komponentler birikpesinen model boyınsha frazeologizm jasaw.

20 MIN

Sintaksislik Lab

2-Shınıǵıw: Gápte baslawısh, bayanlawısh hám ekinshi dárejeli ağzanı anıqlaw.

15 MIN

Emociya Teatri

3-Shınıǵıw: Soraw, úndew hám buyrıq gáp formalarınıń intonaciyasınıń sahnada kórsetiliwi.

10 MIN

3-2-1 Reflekciya

Bekkemlew: Test, baqılaw kriterionları hám úyge tapsırma beriw.

TEORIYALIK TIYKAR (1)

Tiykarǵı 2-3 komponentli strukturalıq tipler

ATLÍQ + FEYIL

Ayıp ashıw

Sırdı ashıw, áshkara etiw.

Misallar: ishi barıw, tabanı tozıw

ATLÍQ + KELBETLIK

Qolı jeńil

Isi ońınan keletuǵın adam.

Misallar: awzı bos, mańlayı qara

ATLÍQ + ATLÍQ

At shaptırım

Juda uzaq qashıqlıq.

Misallar: oshaq bası, bas-ton

ATLÍQ + RÁWISH

Qaytımı tez

Tez ashıwı qaytatuǵın.

Misallar: jurttan burın

TEORIYALIK TIYKAR (2)

Qospalı hám kópmúsheli strukturalıq tipler

Predikativ hám Eliklewishli

Atlıq + predikativ (bar/joq): kemisi joq, salıwı bar.

Atlıq + eliklewish + feyil: qulağı erbeń etiw, kózin tarsa jumıw.

Atlıq + atlıq + predikativ: awzınıń duwası bar.

Kópmúsheli formaciyalar

Atlıq + kelbetlik + feyil: ishi uwday ashıw.

Atlıq + atlıq + feyil: túbine duz egiw.

Atlıq + sanlıq + atlıq + feyil: iymanı bir qısım bolıw.

Atlıq + atlıq + atlıq + feyil: basına baxıt qusı qonıw.

SINTAKSISLIK ÓZGESHELIKLER (1)

Gáp formasındağı frazeologizmler hám intonaciya

XABAR GÁP

Tastıyıqlaw mánisi

Alǵan alǵandiki, qalǵan qalǵandiki.

SORAW GÁP

Gúman & Tańlanıw

Nesin soraysań? Deni durıs pa? Bası altaw ma?

ÚŃDEW GÁP

Emocional Sezim

Jılasań kózińe qum! Mańlayım qurıdı-aw!

BUYRÍQ GÁP

Doq urıw & Tilek

Jawdır, tasıń bolsa! Awzıńa may!

SINTAKSISLIK ÓZGESHELIKLER (2)

Gáptiń bas ağzaları xızmetindegi frazeologizmler

BASLAWÍSH XÍZMETINDE

Is-háreket iyesi

Frazeologizm gápte bir sorawǵa juwap berip, bir tutas baslawısh xızmetin atqaradı.

Mısal: Bul qara basın jutqırlar xalıq penen adam bolıp júrgenin bilmeytuǵın shıǵar.

BAYANLAWÍSH XÍZMETINDE

Belgi hám háreket bayanı

Gáptegi oy-pikirdiń halatın obrazlı hám tásirli túrde bayanlawǵa xızmet etedi.

Mısal: Úydiń ishi «sen tur, men sóyleyin» bolıp ketti. Muratbaev waqtı xosh.

SINTAKSISLIK ÓZGESHELIKLER (3)

Ekinshi dárejeli aǵzalar xızmetindegi frazeologizmler

ANIQLAWÍSH

Zattıń belgisi

Túyeni túgi menen jutatuǵın adamlar bar. Sorı qaynaǵannıń plan menen ne isi bar?

TOLÍQLAWÍSH

Háreket obyekti

Kelgen-ketkennen sálem aytıp turdı. Qıdırbaydıń úyine «qutlı bolsın»ǵa bardı.

PÍSÍQLAWÍSH

Háreket sıpatı & Waqtı

Ol áy-páyge qaramay jaǵama asıldı. Qas qarayǵanda Shımbayǵa jettik.

1-INTERAKTIV SHINIǴIW (20 MINUT)

"Strukturalıq frazeo-Konstruktor" metodı

Topar jumısı

1

Model beriw

Hár toparǵa model beriledi: *Atlıq+Kelbetlik*, *Atlıq+Atlıq+Feyil* h.t.b.

2

Konstrukciya qurıw

Berilgen kartochkalardağı sózlerden tiplerge mınasip 3 ten frazeologizm quraydı.

3

Kros-Teks

Basqa toparlar quralǵan frazeologizmniń strukturası durıslığın tekseredi.

2-INTERAKTIV SHINIĠIW (20 MINUT)

"Sintaksislik analiz laboratoriyası"

Jupta islew

Analiz tapsırması:

Gáplerdegi astı sızılǵan frazeologizmlerdiń sintaksislik rolin anıqlań:

1. Shaǵal máslik qızıp ketip, lektsiya umıtıldı.
2. Ol áy-páyge qaramay jaǵama asıldı.
3. Isler «sen tur, men sóyleyin» bolıp ketti.

Aǵzalıq juwaplar matriksı:

A) Baslawısh	B) Bayanlawısh
C) Anıqlawısh	D) Pısıqlawısh

3-INTERAKTIV SHINIĠIW (15 MINUT)

"Intonaciya & Emociya teatri"

"**Jawdır, jawdıratuǵın tasıń bolsa!** Sen menen sóylesetuǵın **sóziń awzında** qaldı ma?

Sadaǵań keteyin, awzıńa may! Bul qanday nárse, jin be, shaytan ba?.."

Tapsırma: Teksttegi frazeologizmlerdi intonaciyası hám emociyası (doq urıw, soraw, tilek) boyınsha saxnalastırıń.

Kreativ ekspediciya:

Buyrıq hám úndew gáp formasındǵı frazeologizmlerdi paydalanıp 2 adamlıq dialog oyın ssenariyin duzıń.

METODIKALIK USÍNYSLAR

Studentlerdi bahalaw hám baqlaw rubrikası

A

Struktura anıqlaw

Frazeologizmniń atlıq, kelbetlik ya feyil tiplerin durıs ajıratıwı (Max: 5 bal).

B

Sintaksislik analiz

Gápte baslawısh, bayanlawısh ya pısıqlawısh xızmetin durıs anıqlaw (Max: 5 bal).

C

Intonaciya & Saxnada usınıw

Soraw, úndew hám buyrıq gáplerdi emociya penen ayta alıw (Max: 5 bal).

SABAQ JUWMAĠI

Bekkemlew hám úyge tapsırma

- **1. Tapsırma:** Bektursın, Qállibek hám Sırımbet gáplerinen 5 strukturalıq tipke misal teriw.
- **2. Sintaksislik Tahlil:** Baslawısh hám bayanlawısh xızmetindegi 4 frazeologizmdi tahlil etiw.
- **3. 3-2-1 Refleksiya:** 3 strukturalıq tip, 2 sintaksislik xızmet hám 1 soraw jazıw.

Diqqatıńız ushın raxmet!